

Asterisk fangede filosofien Richard Shusterman i en pause på den internationale konference 'Filosofisk praksis – et spørgsmål om Bildung (dannelse)?'. Han søger at bringe den akademiske filosofi tættere på praksis. Desuden må den konkrete kropsbevidsthed skærpes.

Vi vil aldrig opnå total transparens

* Titlen på Shustermans foredrag d. 4. august var 'Somaesthetics and Bildung'. Soma er det græske ord for legeme, og æstetik har da også rødder i det græske. Aistehsis drejer sig om den erkendelse, vi opnår via sansningen. I nyere tid er æstetik også kommet til betyde en systematisk beskæftigelse med oplevelsen af og erfaringen med kunst og andre æstetiske fænomener. Det er meget vanskeligt at oversætte 'Somaesthetics' til dansk; men det er familiebeslægtet med andre ord som 'body-mind' og 'kropstanke'. Alle tre neologismer forsøger at nedbryde de konventionelle dualismer, der måtte have en hang til at skelne absolut mellem krop på den ene side og tænkning og bevidsthed på den anden.

At gøre brug af kroppen

– *Er det muligt at give en kortfattet definition af begrebet 'Somaesthetics'?*

Det er en disciplin, der er optaget af studiet af kroppens brug som et sted, hvor du arbejder med skabe dig selv, hvor du danner og former dig selv – men det er også stedet for æstetisk perception.

– *Er 'Somaesthetics' et navn for en kompleks mangfoldighed af fænomener eller et begreb?*

Det er en disciplin, jeg følte, jeg måtte konstruere, da den normale filosofiske måde at studere æstetisk og kropslig praksis på manglede noget. Andre filosoffer har også forsøgt at sammentænke krop og bevidsthed; men der eksisterede ingen fast arkitektur, hvor ting kunne bringes sammen; f.eks. sociologiske studier af, hvordan vi afleder vore normer for kropslig skønhed, sundhed, maskulinitet etc. Vi må bl.a. se kritisk på ideologien bag forskellige diæter, forskellige former for sport og mode. Der skal dannes en ramme, hvor alle disse måder at forstå vore kropslige erfaringer på kan studeres og forenes.

– *Er der tale om et tværvidenskabeligt forskningsprogram?*

Ja. Filosofien spiller en større rolle end de andre videnskaber ved at klargøre begreberne. Nu til dags er den bedste filosofi tværvidenskabelig, tænk f.eks. på Foucault og Bourdieu. Bourdieu var faktisk uddannet som filosof og lærte sig selv sociologi i Algeriet. Han fik mig til at tage til Paris, hvor jeg arbejdede tæt sammen med ham. Ideen om, at filosofien kun er begrænset til rene begrebslige studier, er en forældet opfattelse, selv om den stadigvæk dominerer den akademiske verden.

– *Du bestemmer 'Somaesthetics' som et kritisk begreb. Er det funderet i en normativ, naturalistisk opfattelse – eller i en historisk, lingvistisk eller eksperimentel...?*

I en naturalistisk, men også i en social og lingvistisk opfattelse. Vi kan ikke udforme et abstrakt naturbegreb eller et rent socialt konstrukt uden for naturen. Vores sociale miljø er bygget i et naturligt miljø. Det er nødvendigt for filosofien som for andre videnskaber at kunne foretage abstraktioner. Men hvis vi taler om et såkaldt naturligt sprog, så er dette sprog baseret på evnen til at tale, på ekspressive, biologiske dimensioner. Vår stemme, vor anatomi hører med. 'Somaesthetics' er en kritisk og forældende praksis. Filosofi kan ikke bare være beskæftiget med at frembringe neutral viden. Det er min pragmatiske orientering at ville undersøge og forbedre tingene. Jeg søger en normativ baggrund for at hjælpe mennesker. Ethvert spørgsmål er kontekstuel, og svaret afhænger ikke mindst af, hvilke mål du har.

– *Har din filosofi et immanens telos? Ledes den af en utopisk vision?*

Det er at gå for langt. Min vision om fremskridt kan måske virkeliggøres lidt efter lidt.

Så længe du er i live, er der altid en dimension, du kan forbedre.

Hvis du sidder i en rullestol, så kan du lære at

trække vejret på den rigtige måde. Det drejer sig om at føle sig vel tilpas, ikke blot om at få større muskler. Alle skal ikke blive store sportsmænd. Det kan være nok at lære at trække vejret.

Praktiske konsekvenser

– *Hvilke implikationer har din tænkning for uddannelsesvæsenet? Hvordan bringes den sanselige krop og det selv-skabende menneske ind i skolen? Forestiller du dig eksempelvis, at matematik og litteratur får nye dimensioner?*

Jeg vil gerne eksperimentere med at lave en workshop inden for uddannelsessystemets egen kontekst, fordi det overhovedet at lære noget hjælper dig til at lære, hvad det er, du gør.

Det drejer sig ikke om, at alle partout skal lave armbøjninger, men om at opnå større kropslig bevidsthed.

Det er en fordel at arbejde inden for den brede uddannelsesbranche, hvor man kan foretage sig mange andre ting, end man kan på et traditionelt universitets filosofiske institut.

Når jeg har filosofiklasser på universiteter, bestræber jeg mig aldrig på at foretage praktiske øvelser, da jeg har respekt for de traditionelle discipliner. Hvis du foretager dig overskridende ting, lægger folk ikke engang mærke til, hvad du gør; de ser bare overskridelsen. Så der er brug for den rette ramme at gøre tingene i. Det går jo heller ikke at høre rap-musik i et klasselokale på en skole. Det bedste ville være at have et rum på skolen, hvor eleverne kunne blive mere bevidste om deres kropslige sanser og sanselighed og f.eks. på, hvordan de bevæger sig. Der er ikke brug for en særlig form for matematiktime.

Mange mennesker har en vane med at gå forkert. Det kan umiddelbart være behageligt for dig – men du ser ikke, at du hele tiden skader dig selv. Mange

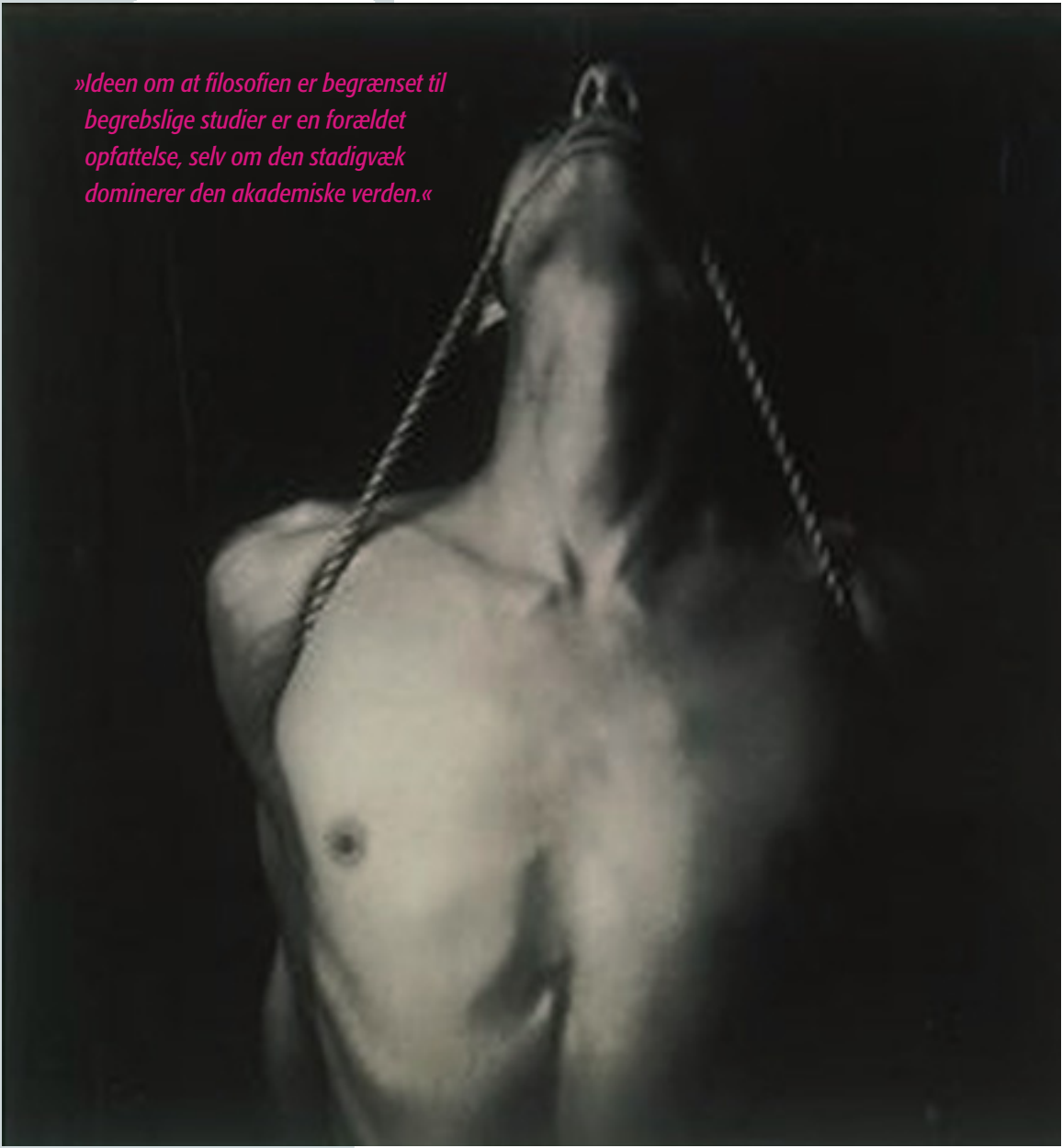

atleter har det fint med, hvad de gør, og de yder måske også store præstationer – men ser ikke, at de får meget korte karriereforløb med mange skader. Det drejer sig om at forbedre ens egen brug af sig selv, at blive mere opmærksom på, hvad man gør. Formålet er, at du skal få mulighed for at gøre ting på andre og bedre måder. Så du kan komme til at vælge: Jeg er en god cykelrytter, men jeg får altid skader; jeg kan ændre min stil – og jeg vil ikke nyde det så meget længere – faktisk vil jeg aldrig komme til at nyde det så meget som før... og ikke køre så stærkt som tidligere. Men så er det op til den enkelte selv at vælge, hvad han eller hun vil gøre. 'Somaesthetics' foreskriver ikke en fikseret rute, men giver en frihed til at gøre noget på en anden måde. De fleste mennesker er slet ikke opmærksomme på hvilken fod, de bruger mest og anvender som afsætfod – det véd de ikke, ej heller hvilken fod de belaster mest. Og selvom de ikke ved det, kan de jo godt fungere; men de kan gøre mere med denne viden.

Gøren før viden

– Hvilket forhold er der mellem den filosofisk pragmatiske tradition, du ser dig selv som en del af, og disse instrumentelle forslag?

Pragmatismen i James' og Dewys udgaver har også en instrumentel side; men de understreger også oplevelsen og tilfredsstillelsen. Et af må-

»Ideen om at filosofien er begrænset til begrebslige studier er en forældet opfattelse, selv om den stadigvæk dominerer den akademiske verden.«

► lene er at forøge nydelsen. At reducere glæden ved kroppen til, at du skal være en bedre og mere effektiv robot, er forfejlet. I stedet handler det om glæden ved at anvende sig selv som et instrument til fornøjelse, f.eks. når du trækker vejret. Det er en filosofisk fejltagelse at se instrumentalitet som noget, der er uforeneligt med vor finalitet. Når vi spiser, er maden næring, som det at trække vejret er det. Det er instrumentelt. Men det betyder jo ikke, at vi ikke kan have glæde ved at spise, eller glæde ved at spise for spisningens egen skyld. Det samme gælder for vor kropslige praksis. Hvis vi lærer at bevæge os mere harmonisk, med større elegance – så kan vi komme til at nyde at gå, i stedet for blot at se på det at gå som noget, der skal bringe os fra punkt A til B. Det er vidunderligt at føle jorden under sine fødder og at bemærke forskellen på at gå med og uden sko.

Filosofien er jo også instrumental i den forstand, at den kan lede dig til visdom og måske til at blive et bedre menneske; men den er også en glæde: filosofien praktiseret som et mål i og for sig selv. Æstetikken er meget vigtig, for den drejer sig om realiseringen af dig selv som et centrum for nydelse og glæde.

– *Både verden og krop er gådefulde fænomener. Bunder en del af glæden ved at være til ikke også i, at vi ikke kan komme til at forstå alt, hvad der er med bevidstheden?*

Vi vil aldrig opnå total transparens. Der foregår altid processer, der sætter rammer for det, du fokuserer på. Der er altid en baggrund for det, som bevidstheden kan bringe frem. Du kan aldrig opnå, og du skal aldrig søge total transparens. Men mellem det og intet at vide er der en stor forskel.

– *Fænomenologerne siger, at du er i stand til at gøre meget, som du ikke ved, du kan. Deler du det synspunkt?*

Her rammer du også noget centralt for pragmatismen, der jo basalt set hævder, at gøren kommer før viden – og at det at vide afhænger af gøren. Det ba-

serer 'Somaesthetics' sig på. Den refleksion, du opnår, er resultat af en handlen, og den fører tilbage til en anden handlen. Disse tanker anerkender praksis' primære betydning.

Redskaber må udvikles til at opnå erfaringer. Erfaringer drejer sig om kohærens og refleksivitet og ikke bare om følelser og fornemmelser, du gennemlever. Måske kan en kritisk opmærksomhed få ubevidste oplevelser gjort til bevidste erfaringer. Jeg har ingen problemer med umiddelbarheden – men problemet er blot, at den kan være fordrejet og fejltagtig. Så vi har brug for refleksionerne. Filosofi skal ikke dominere hvert minut af livet; du skal ikke reflektere hele tiden. Men at filosofere kan du binde an med, hvis du ønsker at reflektere over, hvad du gør. Det er en mulighed for at forbedre din måde at tænke på.

Væren og tænkning

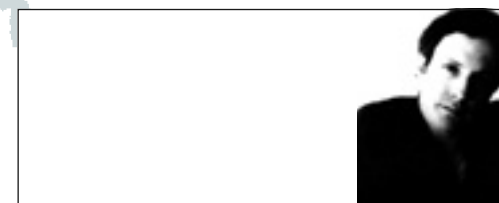
– *Jeg ser to visioner for mig: Tænker du, at vor væren og vor tænkning kan forsones – eller at de tværtimod altid vil være på kollisionskurs med hinanden, og at de derfor aldrig kan forsones?*

Vi kan aldrig opnå at se væren og tænkning blive forenet; men mere forståelse og mindre usammenhængenhed er det stadig værd at stræbe efter. Du vil aldrig nå til total transparens.

– *Betyder det, at vi på én gang må være konstruktive og dekonstruktive?*

Sandheden om livet består i, at du må stræbe, men også give slip. Denne form af dialektik er der mange, der ikke forstår. Inden for kunsten kan man sige, at du ikke kan blive en god maler, før du har tilgnet dig særlige teknikker, men uden et personligt udtryk bliver du bare en maskine. Ligesom inden for kærlighed og venskab må du lære at give slip og glemme dig selv.

For at blive et geni i den nietzscheanske betydning må du paradoksalt nok både være energisk og skabende og i stand til give slip på dig selv på samme

Richard Schusterman

Filosoffen Richard Shusterman er født i 1949. Uddannet i Jerusalem og Oxford. Professor i filosofi, Temple University, Philadelphia, USA og Directeur de Programme på Collège International de Philosophie, Paris. Har været Fulbright-filosofi-professor i Berlin og tilbragt et år hos en zen-mester i Japan. Taler engelsk, tysk, fransk og hebraisk og har bl.a. skrevet 'Analytic Aesthetics' (1989), 'Pragmatist Aesthetics' (1992), 'Sous L'interprétation' (1994) og 'Practicing Philosophy' (1997). Ved interviewets begyndelse siger han: 'Ved siden af at være filosof, og Feldenkrais-praktiker, var jeg i tre år soldat i den israelske hær, i den militære efterretningstjeneste fra 1973-76. Jeg har en konkret sanselig erfaring og taler ikke ned til mennesker; jeg vil ikke mystificere mit sprog. Det er filosofiens etiske ansvar, at man taler klart og relativt befriet for jargon'.

tid. Du kan aldrig opnå total adækvans.

Inden for den tidslige dimension drejer det sig om, at du altid findes i den nye tanke, og når du tænker det, fornyes tanken etc. Jeg tror ikke på total transparens – men på at andre end genier både må lære at arbejde hårdt og lære at give slip. ▲

Steen Nepper Larsen
Asterisk@dpu.dk